

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Szerkesztőség:

hova a lap szellemi részét illető minden
küldemény intézendő N.-Péterfia utca
348 szám.

Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én
egy, illetőleg másfél iven.

Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja:
100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig
80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Kiadó hivatal:

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó
minden közlemény és küldemény inté-
zendő. Fűvészkert utca 1080.

Egy specialitas a tiszántuli ref. egyházkerület kebelében.

A debreczeni egyház főgondnoka, mint a főiskola helyi gondnoka az egyházkerületi gyűlésekben coadjutor curatorri ranggal és jogokkal vett részt az 1822-ik évi general konvent határozata következtében. Ezen sajtáságos viszony a legközelebb királyi megerősítést nyert egyházi törvényekben nem érintetvén: a debreczeni egyház presbyteriuma e tárgyban a folyó hó 27-én kezdetét vevő egyházkerületi közgyűléshez következő előterjesztést, illetőleg kérelmét intézte:

Főtiszteletű egyházkerületi gyűlés!

Az országos zsinat által alkotott s ő felsége által megerősített egyházi törvények életbe léptetésére, ezen tiszántuli egyházkerületben szükséges teendők megállapítása és meghatározása, a főtiszteletű egyházkerületnek mult hóban tartott gyűlése 174 sz. végzésében, ezen rendkívüli-
leg egybe hívott egyházkerületi közgyűlés feladata levén, miután a magyarországi ref. egyház egyetemére általános megállapított törvényekben, az egyes egyházkerületek kebelében történelmileg kifejlődött sajtáságos viszonyok érintése és szabályozása nem foglialhatott helyet, de megépen a törvényhozási bölcs intézkedés ki is mondotta, hogy az egyházi fokozatos hatóságok mindegyikének jogában áll, törvényes hatáskörében s ügyeire vonatkozólag külön rendszabályokat s utasításokat alkotni; tehát az egyes egyházkerületek belkörü intézkedéseinek hagyatott fen, a létező különleges viszonyok és állapotoknak, a zsinat presbyteri rendszer elveinek épségben tartása mellett megoldása; miután az egyházalkotmány 48. §-ában elsoroltatnak az egyházkerületi közgyűlés alkotó elemei s szavazattal bíró tagjai, és azok között az egyházmegyei gondnokokkal együtt, a debreczeni egyház főgondnoka mint a főiskola helyi gondnoka nem említettik fel, holott pedig ezen jogot egyházunk főgondnoka folytonosan élvezte és gyakorolta: tisztelettel kéri egyháztanácsunk a főtiszteletű egyházkerületet, hogy ezen egyházi törvényekre vonat-

kozó utasításban vagy egyházkerületi rendszabályban határozottan méltóztassék annak kifejezést adni, hogy a debreczeni ref. egyháznak a főtiszteletű tiszántuli egyházkerülethez, a szintén különleges királyi megerősítést nyert 1822. évi generál convent 2 sz. végzésben meghatározott és körülirt viszonya, — érintetlenül hagyatik. Ugy levén ezen egyháztanács meggyőződve, hogy ha bár a királyi megerősítést nyert egyházi törvények, az eddigi országos kánonokat mint a Komjáti és Katona Geleji kánonokat s kánon erejével bíró statutumokat végképen hatályon kívül helyezik is: de a szerződés által biztosított vagy ítéletileg megállapított jogok és viszonyok, kell hogy érintetlenül hagyassanak, a minthogy ezen elvnek épen a főtiszteletű egyházkerület konventi képviselői, az 1877-dik évben a zsinat előkészítése céljából Budapesten tartott konventen, az egyetemes konventhez intézett előterjesztésekben és indítványukban oly erőteljes kifejezést is adtak, mely felfogás és irány szabályozta ugy a konventi, mint a zsinati eljárásokat és alkotásokat is.

Tisztelettel kérjük azért, hogy egyházunk történelmileg kifejlődött viszonyát és helyzetét figyelembe véve, méltóztassék a főtiszteletű egyházkerületnek a szentesítést nyert egyházi törvények életbe léptetésére vonatkozó intézkedéseket, azoknak alapján megállapítani.

Kelt a debreczeni ref. egyház 1882-dik évi november hó 19-dik napján tartott közgyűléséből.

Bodossy Pál, m. k.
főjegyző.

Sápy Sámuel, m. k.
főgondnok.

Révész Bálint, m. k.
egyházi elnök.

A prot. papság dotációja.

(Folytatás.)

Mindezen bajoknak gyökere egyedül és kizárólag a dotációnak és a dotáció beszédésének módozatában van. A pap gyenge egyházi közegei által közvetlenül szedi be fizetését, közvetlenül áll a fizetni nem szerető néppel szembe, s a kellelten fizetés összes ódiomát kénytelen viselni. Igénybe veheti ugyan fizetésének behajtására kivétel-

képen a közigazgatási közegeket; de ezen eljárás is, az által, hogy az ily végrehajtás specialiter a pappér czimén vezetetik az illető ellen: nem kevésbé, sőt talán még nagyobb mértékben járul a helyzet elmérgesítéséhez.

E bajon tehát, a mint már fentebb futólag érintve volt, vagy a papi dotáció módzatának gyökeres átváltoztatásával, vagy a jelenlegi személyenkénti fizetés megmaradása esetében, a fizetés beszédésének oly nemű átalakításával segíthetni, mely mellett a pap személye, a fizetés inkasszállásának vagy esetleges végrehajtásának aktusától lehetőleg távoltartatik, attól lehetőleg elkülönítetik.

A kérdés már most az, hogy van-e és melyik azon módzat, a mely ezen követelménynek megfelelne?

A legegyszerűbb módzat kétségkívül az volna, ha maga a dotáció alapja megváltoztatnák s az eddigi személyenkénti fizetés elvetésével, minden egyházra nézve kötelezőleg kimondatnék, miszerint bizonyos, az illető egyház anyagi körülményeinek megfelelőleg célzerű módzattal, talán leginkább e célra évenként fizetendő bizonyos összeggel, a papi fizetés fedezésére idő folytán egy állandó alap alakíttassék.

E módzat elfogadása által idő folytán önmaguktól elfognának esni mindazon visszasságok, melyek a papi dotáció jelen alakja mellett észlelhetők, s a behivatalnokok helyzete hasonlíthatlanul javulni fogna. Ennek az expedienstnek pedig nem áll semmi elfogadható ellenvetés vagy akadály útjában. A nép anyagi gyengeségére való hivatkozásnak itt helye nincs. Nincs pedig először azért, mert ezen áldozatot a népnek mindenek felett álló vallás-erkölcsi érdeke megkívánja. Másodszor azért, mert itt csak ideiglenes megterheltestről van szó, s tulajdoképen végelemzésben, ha a szükséges pénzalap már együtt lesz: ez által a nép, épen egy állandó tehertől fog végkép megszabadulni. És nem lehet itt a nép anyagi helyzetére méltányosan hivatkozni, harmadszor azért sem, mert nagy megterheltestről itt szó sincs, s minden egyházra nézve külön külön, anyagi helyzetéhez fog az alap összeállításának kulcsa megállapíttatni. — Nem kell itt egyéb, csak igazán erősen akarni, és kezdeményezni.

És e tekintetben szükséges volna, hogy indíttassék meg a mozgalom mindenütt. Foglalkozzanak e tárgygyal különösen az irodalom és az illető egyházi gyűlések egyaránt. — A ki sikert akar, annak a küzdelem nehézségeitől visszarettenni nem szabad, s félénkség és tartózkodás, a mi eddigelé e kérdésben minden akciót lehetlenné tett, már kezd nem csak apáthia lenni, hanem hiba, véték. — A ki a prot. lelkeszi kar e részbeni helyzetét színről szíre látja és felfogja azt, hogy mennyire meg van a jelen helyzetben minden, a mi a lelkeszi tekintélyt megingatni, s a lelkipásztort hivatalában kedvetlenné tenni képes: az egy perczig sem habozhat, saját hatáskörében megtenni mindent, a mivel csak ezen mostoha viszonyok megváltoztatására közreműködhet.

De midőn a prot. lelkeszség dotációjáról szölok, meg kell itt még emlitenem az e részben fenálló mostoha viszonyok megváltoztatásának egy másik módzatát, mely a dotáció jelen alakját nem változtatja ugyan meg, de a személyenkénti fizetés exekutíváját a lelkesz személyétől elválasztván, ez által a helyzet javításához nagyban hozzájárulhat.

A módzat pedig a naturálékból pénzértékre áttett papi fizetések beszédésének, és a papok részére való kiszolgáltatásának állami közvetítése, oly formán, hogy a személyenként adó forint után kivetett pappér az állam adóval együtt, az állam közegek által szedetnek be és szolgáltatnak ki az illető pap részére. A pappérnek az adó forint után való kivetését említettem, mert a kivetésnek azon jelenlegi módzata, melynélfogva az illető egyház tagjai, vagyoni állásukra való tekintet nélkül, személyenként egyenlően felosztva viselik e terhet: az igazságos megadóztatás követelményeivel meg nem egyeztethető.

Ezen módzatban is megvannak nagyrészt mindazon követelmények, a melyeket a papság dotációjára nézve a jelenlegi módzattal járó visszasságokkal szemben, kívánatosnak jelöltem meg. A pap személye a fizetések beszédéséről ily módon is teljesen elkülönítetik s ezenkívül, ezen módzat által azon előny is el fog éretni, hogy a papi fizetés állami közvetítéssel és nem az egyházak gyenge közegei által szedetvén be, ez által a nép az állami tekintélynek a papi fizetés érdekében való közvetlen fellépése folytán, megszűnik opponálni a papi dotáció ellen. De meg a fizetés az állami adóval együtt és nem külön czimén és külön aktus által szedetvén be, a nép ezen együttes behajtás által a több izben való zaklatástól is mentve lesz. Különben az egyház az állami közvetítést, egyes kivételes esetekben a fizetésnek végrehajtás útján való beszédése végett — igénybe venni most is kénytelen; — ezen módzat által pedig nem tesz egyebet, mint ezen most csak rendkívüli esetekben igénybe vett szükséges intézkedést rendszeresíti.

Azt mondhatná azonban ezen módzattal szemben valaki, hogy az államnak ily nemű közvetítése derogálna a prot. egyház önállásának és ártana a papság függetlenségének.

De hát lássuk ezen ellenvetésnél mindenekelőtt, hogy tulajdonképen miként állunk e tekintetben, a prot. papság dotációjának jelenlegi módzata mellett, a papság függetlenségét illetőleg? Nekem úgy látszik, hogy azok, a kik itt a papság függetlenségét féltik, olyasmint féltének, a mi tulajdonképen most épen nincs meg. Avagy lehet-e független az olyan pap, a ki a legkényesebb kenyérkérdésben a nép szeszélyének van közvetlenül kitéve? Semmi sem képes az egyéni önértetést és önállást annyira megbénítani, a kedélyeket annyira elkészeríteni, mint az oly igazságtalan szorongatott helyzet, a mely az anyagi ekzisztenciára vonatkozott. Ez lesújt, eltörpít erkölcsileg, s folytonos küzdelembe taszít anyagilag. És még az is sokat tesz, különösen erkölcsi tekintetben, hogy honnan jön az ilyen nyomás? Ha felülről jön, bár igazságtalan, s méltán felkelti a jogos indignációt és kihívja a védelmet és ellenállást; de még sem annyira megalázó és szégyenítő, mint a műveletlenségnek alólról intézett ily nemű nyers támadása.

Hogy lehet aztán az ily lelkesztől azt kívánni, hogy egyházának önállását, mint az egyháznak tisztviselője, saját személyével és működésével megóvja, megőrizze? — Mert hiszen utoljára is gyarló emberek vagyunk mindnyájan, s ha akadhat is egy-két szívósabb és bátrabb szellem a prot. papság közt, a kik mindent félre téve, egy nehéz, talán épen állásuknál fogva sikertelen küzdelmet, egy vagy más kérdésben megkísérlelnék is: de a nagy többségnek összes erejét és működését, a helyzet nyomása folytán, épen e helyzet-

nek mizériáival, a kicsinyes egzsistenciális nyüglődésekkel való örökös küzködése emészti fel.

Ily körülmények között a prot. lelkészség épen nem független, s az a nyomás, a mely e tekintetben reá nehezedik, lehetlenné teszi a prot. autonomiának saját körében való méltó személyesítésére. Pedig semminemű szövetkezet nem lehet önálló, ha bármi okból is nem függetlenek azon személyek, a kik az illető szövetkezetnek első sorban közvetlen személyesítői. Az autonomia törvényes deklarációja magában véve csak üres hang, s testet annak azon egyházi tényezőknek és egyházi személyeknek függetlensége adja meg, a kik az autonomiának többé, kevésbé örei és részesei.

A papság tehát, a mint ezekből látszik, most épen nem független, s e részben a dotáció módozatának megváltoztatásával épen az volna célunk, hogy a papságot ezen függő helyzetéből kiszabadítsuk.

(Folyt. köv.)

Negyvenéves jubileumi alapítvány.

A mint e lapok 31-dik számában jeleztük volt, folyó hó 1-én és 2-án összejövettel rendeztek itt Debreczenben az 1842. év november havában a debreczeni főiskolában, a felsőbb tudományok hallgatására bocsátott s a törvényeknek aláírt ifjak most már mint meglelt férfiak. Nov. 1-én estve a Frohner szállodában gyültek össze s örvendeztek a találkozásnak; nov. 2-án d. e. 9 órakor az oratoriumba jöttek fel hálát adni és könyörögni; Némethy Lajos debreczeni lelkész imádkozott. Majd a főiskolai gyülesteremben barátságosan beszélgetve, az elhunytakról megemlékezve: kitünt, hogy a 158 egykori tanuló társ közül 68-an elhaltak, 23-ról mit sem tudnak; életben van 67, kik közül 30-an jelentek meg. Elhatározták, hogy életrajzaikat röviden megírva, azt diszesen bekötteszik és a főiskolai könyvtárba letéteményezik; majd a baráti összejövettel maradandó emlékeül egy kegyes alapítványt hoztak létre: Negyven éves jubileumi alapítvány cím alatt, melynek kamata egy szegény, erkölcsi jóviseletű, kitünő előmenetelű gymnasiális tanulóknak — első sorban az alapítók utódai tekintetbe vételével — adatik, ki azt mindaddig élvezheti, míg Debreczenben a jogi vagy theologiai pályát be nem végezte. — S akkor mindjárt 890 frt iratott alá. Az életben levő, de meg nem jelent tagok szintén felhivattak az alapítványhoz hozzájárulásra. — Váradi Szabó János és Némethy Lajos pedig felkértek, hogy alapító levelet szerkeszsenek s azt a begyülemelő összeggel együtt, a tiszántuli ref. egyházkerület tavaszi közgyülemeléséhez terjesszék be. Az értekezlet jegyzőkönyve ki fog nyomtatni és az életben levő társaknak megküldetni. A megjelent tagok következők voltak: Bagoi Lajos ügyvéd Török Sz. Miklósról, Balogh Lajos hivatalnok Debreczenben, Deák Péter birtokos Sz. Mihályról, Ercei Sándor ügyvéd Szalontán, Erdélyi Samu jegyző Földesen, Ethey János jegyző Ér-Tarcsán, Farkas Antal ügyvéd Szathmár-Németiben, Hoó István postamester Karczagon, Káldi János felső-szabolcsi tiszaszab. pénztárnok Kis-Várdán, Kiss Sándor magánzó Debreczenben, Kuthy István kir. ügyész Jászberényben, Nagy Sándor hivatalnok Debreczenben, Némethy Lajos lelkész Debreczenben, Simonffy Sándor törvény-

széki levéltárnok Debreczenben, Szabó Samu birtokos Debreczenben, Váradi Szabó János nyug. m. kir. udvari tanácsos Debreczenben, Szilágyi József lelkész Sályiban, Tóth Miklós lelkész Sz. Mihályon, Tüdős József városi számvevő Debreczenben, Ujfalusi Soma kataszteri biztos Debreczenben, Jambor Lajos ügyvéd Derecskén, Vadai József tanító Ér-Endréden, Bartha András lelkész K. Kerekiben, Bessenyei Mihály földbirtokos Erdő-Gyorokon, Borsos Ferencz iparegyesületi tak. és hitelintézeti igazgató Debreczenben, Erdélyi István bejelentési hiv. főnök helyettes Budapesten, Hajnal Antal járásbíró Jászapáthiban, Vámosy Mihály igazg. tanár Budapesten, Szondi Imre lelkész K. Peregen és Tóth Ede ügyvéd Békésen.

Tudósítás a tiszántuli ref. középiskolai tanáregyesület ügyeiről.

A kisujszállási közgyülemés által alakított központi bizottság f. évi szept. hó 6-án tartotta első ülemését, melyen mindenek előtt a közgyülemés jegyzőkönyve hitelesített. A közgyülemés menete ismeretes levén ugy a tagok, mint e lap olvasói előtt: e jegyzőkönyvnek csak néhány fontosabb pontját emeljük ki ez alkalommal, melyek a bizottság működésének irányt adnak. Ilyen: a gyám- és nyugdíjintézeti alapszabályok módosítása s egyéb ezen intézet ügyeire vonatkozó intézkedések; az országos prot. tanáregyesület ügyében hozott határozat; pályakérdések kitüzése. — A kisebb ffontosságú folyó ügyek elintézése mellett, főleg ezen tárgyakra irányult a központi bizottság munkássága, az általa összesen három ízben tartott ülemés alkalmával.

1. Gyám- és nyugdíjintézeti ügyek. A bizottság a m. turi és kisujszállási közgyülemések által módosított alapszabályokat fölterjesztette a főt. egyházkerület f. évi októberi közgyülemésére, mely által aztán, a megerősítő záradékkal elláttattak. E szerint minden rendes tanár kötelezett tagja a gyámintézetnek, a ki oly intézetnél működik, melynek fentartó testülete belépett az intézetbe, a fentartó testületek pedig minden — általuk szervezett — rendes tanári állomás után fizetni tartoznak a gyámintézeti illetéket; s végül a gyámintézeti pénztárnok számadásait első sorban az egyesületi közgyülemés vizsgálhatja meg, s csak ezután terjesztetnek azok föl — felülvizsgálás és tudomásvétel végett — a főt. egyházkerülethez. A kisujszállási közgyülemés által azon utasítás adtván a bizottságnak, hogy készítse elő a gyámintézeti ügyvezetésének valamelyik vidéki tanárkarra leendő bizását: e tárgyban javaslatlattel végett egy három tagu bizottság küldetett ki a nov. 13-diki ülemés által, melynek e szerint feladata leendő a kezelés módozatainak megállapítása s a vidéki tanárkarokhoz intézendő felhívás szövegezése. A kisujszállási közgyülemés kimondta, hogy „azokra nézve, kik nyugdíjintézeti kötelezettségüknek e gyülemés megkezdődése előtt már teljesen eleget tettek, a nyugdíjra jogosultság a mai naptól, azokra nézve pedig, kik e kötelezettséget még nem teljesítették, de e folyó 1882. év decz. 31-ig eső időközben teljesíteni fogják, 1883. év jan. első napjától fogva számitandó.” A bizottság intézkedett,

hogy ezen határozat alapján minden egyes tagra vonatkozólag megállapíttassék a gyámintézeti jogosultság kezdete, valamint arról is, hogy az ekként egybeállítandó névsor — a módosított alapszabályokkal együtt közrebocsáttassék az „Évkönyv“-ben. Ezenkívül — könnyebb kezelhetés szempontjából — külön is kifognak nyomtatni az alapszabályok, melyek aztán a fentartó testületeknek, az igazgatóságoknak s az egyes tagoknak is megküldetnek. A bizottság azon iskolák fentartó testületeit, — melyekben a helybeliek tandíjmentesek — tiszteletteljesen felhívja, hogy lehetőleg hajtsák végre az egyházkerület által megerősített alapszabályok 6-dik §-ának e) pontját, mely így szól: „Minden nyilvános tanuló fizet évenként 50 krt, minden magántanuló 1 frtot, mely fizetés kötelezettsége alól csak is a legszegényebb tandíjmentes tanulók menthetők fel, az illető tanárkar indítványára az iskolai hatóságok által.“ Egyletünk felfogása szerint e csekély összegecske nem tandíj, hanem egy oly jótékony intézet részére áldozandó járulék, mely által a zsenge növendékek, s szüleik a saját tanáraik iránti kegyeletnek és hálának adnak kifejezést. A bizottság nh. Kola Antal h. nánási tanár özvegyének — a kisujszállási közgyűlés határozatához és intenciójához képest, a boldogult által befizetett, de javára el nem könyvelhetett 22 frt 50 krt vissza adta, s ez összeget a gyámintézeti pénztárból — végkielégítésképen — 100 frtra kipótolta. — A gyámintézeti tőkéből 2500 frt 6%-os kamattal mellett van elhelyezve, a többi takarékpénztárilag kezeltetik. — Örömmel konstatálható, hogy ujabban melegebb érdeklődés kezd mutatkozni a gyámintézet iránt, a mennyiben úgy az iskolákat fentartó testületek, mint az egyes tagok hovatovább rendszeresebben és pontosabban igyekeznek eleget tenni kötelezettségeiknek. E helyen is kifejezendő köszönettel kell fölemlitenünk a kisujszállási egyház és város közönségének, továbbá a nagykunsági takarékpénztárnak nemes áldozatkészségét azon alkalomból, hogy a folyó egyleti évben amaz 40, emez pedig 50 frtot adományozott a gyámintézeti alaptőke gyarapítására.

2. Egyéb egyleti ügyek. A bizottság szept. 6-iki ülésében elhatározta, hogy az országos ref. tanáregyesület ügyében — a zsinaton megjelenendő tanárképviselők részvételével — értekezletet fog tartani. Fájdalom ezen értekezlet — az illető képviselők nagy elfoglaltatása s egyéb okok miatt — nem tartathatott meg; fölemlítendő azonban, hogy a zsinaton levő tanárképviselők mindnyájan élénk óhajtasuknak adtak kifejezést a célba vett egyesület s egy szakközlöny megalapítása iránt.

Az „Évkönyv“ szerkesztésével és sajtó alá leendő rendezésével Tóth Sámuel és Békési Gyula tagtársak bizattak meg, minthogy a mult egyleti év az ő hivataloskodásuk alatt fejeztetett bé.

A szept. 28-diki bizottsági ülés megállapította a pályakérdésekre vonatkozó hirdetés szövegét, s intézkedett, hogy az az egyházi és iskolai lapokban s az „Évkönyv“-ben közrebocsáttassék.

Az eddig kiadott „Évkönyv“-ek az egyesület birtokában maradt példányaiból tiz-tiz az irattárba tétetik, a többi pedig áruba bocsáttatik és pedig egyenkint 60—60 kr — a négyévi együttesen 2 frt kedvezményi ár mellett.

A szept. 28-diki bizottsági ülésen tárgyalás alá vétett a gymnasiumi tanterv és kézikönyvek ügye. A bizott-

ság mélyen érzi e tekintetbeni feladatának súlyát, mert jól tudja, hogy egyesületünknek egyik alapszabályilag kifejezett célja a tankönyvek ismertetése és bírálata; továbbá a gymnasiumainkban érvényben levő, de egymástól nagyon is elütő tantervek helyett, egy lehetőleg általános érvényű tanterv létesítésének előkészítése. Jól tudja továbbá, hogy a főt. egyházkerület az 1880. jul. hóban 217. sz. a. hozott határozata szerint „elvárja a tanáregyesülettől, hogy legalább az ujonnan megjelenendő tankönyvek hivatalos ismertetéséről tagjai által gondoskodni fog.“ Ismeri végül azon folyvást megújított közgyűlési és bizottsági határozatokat, melyek a tanterv és tankönyvek ügyét el-el odázzák ugyan, de végleg soha el nem ejtik. Mindazonáltal tekintetbe véve a többektől felhozott nehézségeket: czélszerűnek látja a közel jövőben megalakítandó egyetemes konvent ide irányuló működésének bevarását annyival inkább, mert a konvent a tanügyi kérdésekben egy oly kitünő testületre, — t. i. az egyetemes tanügyi bizottságra — támaszkodhatik, mely a legkiválóbb protestáns tanférfiakat egyesíti magában.

Végül nem lesz talán érdektelen, ha a főt. egyházkerülethez benyújtott egyleti kérvényekről is említést teszünk. — Az 1881-dik évi m. turi közgyűlésből, a gymnasiumi önképzőkörök tárgyában benyújtott kérvény, az egylet óhajtatása szerint intéztetett el. — A gymnasiumi vallástanítás tárgyában az 1879-dik évi h. m. vásárhelyi közgyűlésből, — továbbá a középiskolákra felügyelő egyházkerületi tanács működésének megkezdése végett, az 1881-dik évi m. turi közgyűlésből benyújtott kérvények, még eddig nem tárgyalattak az egyházkerület által.

Egyházkerületi közgyűlések.

1. Dunántuli egyházkerület közgyűlése e hó 19-én Székesfehérvárt vette kezdetét. — A konventi képviselőket megválasztotta, kik is: egyházi részről Csonka Ferencz Körmendy Sándor rendes; Vályi Lajos, Pály Lajos és László József póttagok; világi részről pedig Véghely Dezső, Beöthy Zsigmond rendes; Molnár Béla, Szücs Sándor és Csápán Antal póttagok. A zsinati törvényekre vonatkozólag kimondatott, hogy a presbyteriumok haladéktalanul minden egyházban megválasztandók. A lelkészek, püspök és főgondnok kivételével az egyházi előljárók restaurációja fokozatosan foganatosítandó. Egyszersmind szabályrendeletileg kimondatott, hogy az egyházközségeket a törvény 20. §-a alapján megillető jog, az egyházközségi tagok közgyűlése által gyakoroltatik, melyre nézve elrendeltetett, hogy a közgyűlés első sorban csak a tagok kétharmadának jelenlétében határozatképes, második esetben pedig határozatképes a jelenlevő tagok számára való tekintet nélkül. — Körmendy Sándor esperes, egyházkerületi aljegyzői hivatalát választás utján ismét elfoglalta.

2. Dunamelléki egyházkerületi gyűlés e hó 22-én vette kezdetét. — Az egyházkerületi főjegyzőre beérkezett szavazatok szerint Filó Lajos n. kőrösi lelkész választott meg 138 szavazattal főjegyzővé, Fördös Lajos 100 szavazata ellenében. — A sólti egyházmegye gondnokává Kerkapoly Károly, a vértessaljai egyházmegyében pedig G. Dégenfeld Lajos választattak meg. A k. somogyi egyházmegye esperesévé pedig Szalay Ferencz juthi lelkész; egyházkerületi

aljegyzővé, Vecsey Tamás egyetemi tanár választották.

A zsinati törvények felolvastattak s egyszersmind a mai nappal hatályba lépetteknek nyilvánítottak.—E törvények életbeléptetésére nézve a két elnökön kívül egy 9 tagú bizottság küldetett ki, melynek feladata, hogy a jövő évi tavaszi közgyűlésre készítsen az egyházmegyék véleményének meghallgatásával javaslatot, a zsinati törvények némely pontjainak életbeléptetésére nézve, valamint az iránt is, hogy az eddigelé érvényben volt egyházmegyei s kerületi szabályrendelet közül jövőre melyek hagyandók meg s melyek módosítandók.

A konventi tagok megválasztása másnapra tüzetett ki.

T Á R C Z A

A francia egyházszónoklat a reformátorok korában.

— Viguier után. —

Közi: Szondy Géza.

(Folytatás.)

A 16-dik század protestáns egyházi szónoklata valóban tett, actio volt és pedig tragica actio. Nem lehet leírni, elképzelni azt a roppant hatást, melyet a reformátorok szónoklata ez időben a hallgatók keblében előidézett s azt a zavart, habozást, örömet és felindulást, majd kitörő lelkesedést, melyet teremtett, szavakban kifejezni nem lehet. A szónok merész szavaiban felforgatott minden régi kegyelet tárgyat, minden régi bálványt, halomra dönté a felesleges eselekedetek hittételét, a szentek s az egyház általi közbenjárást s ezzel együtt a pap-ság s clericalismus tekintélyét; egy csapással megfosztotta a vallásos kebelt csaknem minden tisztelet tárgytól, minden segély forrástól, melyre eddig számíthatott s melyhez vallásos kegyelettel ragaszkodott. Először minő felháborodás, majd minő aggodalom foghatta el ezeknek hallattára a vallásos kebleket? Kiben bizzanak, hová forduljanak már most, ha ebben sem lehet többé hinniök? És a család ama máglyáinak felforgatásában oly kiméletlen volt a szónok, hogy egész a veséig hatott s felháborodott méltatlankodásában kiirtá onnan a hazug segélynek még csak gondolatát is. Ekkor azután, midőn a régi balhiedelmet az emberi szívből teljesen kiirtá s az abbani bizodalmat onnan végképen kitörölte, szükség volt arra, hogy újra bizalomra gerjessze a kétkedő kebelt az új hit, a reformok iránt, hogy a lelket a szabadság által vezethesse a hithez s megmutathassa neki az evangéliumot a maga tisztaságában, úgy a mint az a mi lelki szükségünknek leginkább megfelel.— Ilyen változások és átmenetek után azután a romboló, de egyszersmind építő erejű szónoklat hatása alatt, a hallgatók szívében az aggály és kétség sóhaja után az öröm, a lelkesedés kiáltása következett. Épen ezért a reformátorok szónoklata egy tragica actionak méltán nevezhető.

De egyszersmind szent actio is volt az: hü, önérdék nélküli, bátor s csaknem a vakmerőségig őszinte és nyílt szent actio.— Ellehet mondani, hogy a szentügy csak szent eszközök által győzött. Nem szerepelt ebben soha az emberies indok; sem az érdek, sem a szenvedély vagy hizelgés. Valóban csodálatra méltó látni, mennyire megvetették a közönséges, megszokott eszközöket, különösen a hizelgést.— Az ember szinte tanakodik ön-

magában, hogy valyon az ily szónok győzhet-e s nem lesz-e inkább saját vakmerőségének áldozata. Az emberi nem általános gyengeségeit, vétkeit és bűneit, szégyenét egy embertömeg előtt, melyhez semmi érdek nem köt, elsorolni s bármily keményen ostromozni nem valami rendkívüli dolog. De midőn a szigorú predikátor saját hiveinek fordul, azoknak, kik az ő szavára hazájo- kat, vallásukért elhagyták és Genfbe futottak, — ezeknek tetteit dorgálja a legnagyobb nyíltsággal a reformatio ellenségei előtt: akkor az ember szinte kísértetbe jó, hogy talán épen az által tetszeleg a szónok önmagának, hogy a reformatio ellenségei előtt övéinek vétkeit ily meztelenül feltárja. — Alig hihető, hogy lett volna valaha szónok, ki annyira megvetette volna a kiszámítást, az ügyes alkalmazkodást, a megnyerő eszközöket s különösen a kegyvadászást, a hizelgést mint épen ők. — Mikor valaki nagy gyülekezet előtt beszél, az első feladat az, hogy megnyerje annak jóakarátát, hogy magát annak kegyébe behizelegje. Ha nem akar is valaki hizelegni, mikor néphez beszél, mégis elmondja, hogy ő hatalmas, hogy sorsunk az ő kezében van, hogy ő sokat tehet s ő az az ur! Mikor a tábornok katonáihoz szól, hogy őket lelkesítse régi dicsőségükre s a történelem előtti felelősségükre hivatkozik. Közönséges bevallott emberies eszközök ezek, melyek hatni szoktak, de a reformatio szónokai előtt ismeretlenek és megvetettek. Náluk csak egy indító ok van és ez méltó a célhoz, — és maga a cél: Isten dicsőítése.

Soha és semmiféle szent cél és nemes ügy nem volt védve tisztább és becsületesebb eszközök által, mint a reformatio. Ilyen volt a reformatio szónoklata: actio és pedig szent actio. És épen azért a történelem igazolni fogja Mignet mondatát, a melyet a genfi reformatio megalapításáról irt: „Kálvin forradalmának köszönheti Genf nagyságát!“

(Folyt. köv.)

Könyvismertetés.

„A nagy-kállói ref. egyház története. Irta Görömbei Péter, n. kállói ev. ref. lelkész. Ára 1 frt. Sárospatak, nyom. Steinfeld Béla, a ref. főiskola betűivel. 1882.“ I—IV. 190 lap, 8-rét.

(Folytatás.)

C) A teljes virágzás korát a szerző 1800—1852-re teszi. Az egyház élén jeles egyének állottak. Volt kis gymnasiuma, jó elemi iskolái, szép jövedelme; de kár is érte: 1816-ban elveszté a Kállay család ellen folyt perrel, a k á r á n d i s z á l l á s t; de 1821-ben hagyományozás útján, egy házas telekhez s utánna belső és külső földilletményhez jut. — A javításokat végzik (1800. templomszék javítás); a belhivatalnokok fizetéseit javítják s midőn 1801. febr. 22. ifjabb Fazekas György — apja életében utódul választott lelkész — Székelyhidra akar menni, fizetését nem csak megjavítják, hanem a marasztásról örökre lemondanak s meg is marad. 1801. a templom mennyezetét készítik; 1803—1805. a toronyépítés nagy munkájához fognak, melyet 1810. be is végeznek (31 öl magas.) E mellett órát készítenek, tanítói lakot javítanak, építenek, mindezt jelentékeny részben közadakozásból; sőt még a debreczeni kollégium számára is adakoznak. 1812. ngs. Szondy Jánosné felső-vegesi lakóházát féltelek illetőséggel együtt, az élelmezéséről és ruházataról való gondoskodás föltétele alatt, az egyház birtokába

bocsátja; de 1814. Kállay Péter kamarás az egyház malmát elakarta foglalni s a devaluatio miatt is sok kárt vallott az egyház. Ennek dacára 1814. a templom tetejét renováltatta a kállai egyház. 1821-ből megemlíti a szerző a koordináció által a f. szabócsi traktuson eszközölt változásokat s hogy a megyeházban a rabok számára imahely készített stb. 1823-ban Szondiné halálával, az általa hagyományozott telken a 2-dik lány-tanítósnak állított föl. 1833—1835. esperes lelkészével perel N. Kálló, melyet egyházkerületi bizottság végez be és egyenlít ki. 1837. a templomot cseréppel fődik. 1838—1841. a fiiskolát újból építik stb. 1845. a három altanítósnak helyett két jobbat szerveznek. 1848. a nép köteleességét szabályozzák az egyház iránt; mire a forradalom beáll s az egyház tespedésbe sülyed.

D) A hanyatlás, tespedés korszakát (1852—1860.) a Haynau-féle 1850. február 10-ki rendeletnek fölemelésével kezdi meg rajzolni a szerző, a midőn a kállai egyház helyi igazgatását teljesen Szondy László lelkészre és a gondnokokra bizzák. Ezek vezették azt 1854-ig, a midőn a politikai hatósághoz való bejelentés mellett, a presbyterialis gyűlés tartása is megengedett s ez év decz. 10-én a presbyterium magát ki is egészíté. — Nagy veszteség érte az egyházat akkor, mert kis gymnasiuma megszűnt, sőt 1856-ban még az egyik leánytanítósnak is beszűntették. 1859. az alvégesi leányiskolát kivétel útján újra építették. A patens ellen 1859. a n. kállói egyház is tiltakozott s a f. szabócsi traktus is itt tartotta tiltakozó gyűlését; de másrészt szomorú állapotban volt az egyház; a gondnoki számadások 10 év óta nem voltak megvizsgálva! a lelkész egész 1860-ról fizetést sem kapott! Ennek a szerencsétlen állapotnak azonban nagy részben, alighanem a lelkész buzgóság hiánya volt oka.

E) A újraébredés 1861-el kezdődik. Kimondják, hogy minden hó első vasárnapján presbyterialis gyűlést kell tartani; az egyházi adófizetésre új kulcsot állapítanak meg; nagyobb gondot fordítanak az iskolákra; sőt a gymnasiumot is szeretnék visszaállítani. 1863. év nyarán elhamvadt az egyház alsó-végesi lakóháza s ezt újra kellett építeni (1865.) 1865-ben intelligens nők és férfiak új évi üdvözlés czímen 195 frtot gyűjtenek a templom renoválására, majd a főgondnok ugyane czímen 220 frtot ad be (jan. 29.) e célra s megindítják ez irányban a mozgalmat. 1865. febr. 10. Benedek Sándor megyei esküdt 75 kőből gabonát gyűjt magtári alapra. A magtári egyház czéljaira meg is alakult; de 1873-ig az egyházi elöljáróságtól függetlenül mint „társadalmi egyesület“ működött. Ugyanez évben hozzá készülnek a templomépítéshez, költségeit kivetik a népre s a fiiskolát is újraépítik, de a templomépítés 1878-ban félben marad; 1870-ben újra a tantermekeket alakítgatják. 1873-ban a belhivatalnokok fölmondanak, nem kapván fizetést; az egyházi adót megyei karhatalommal sem képesek beszedni; az egyház a templomépítővel perben áll stb. E szomorú állapotok megszüntetésére Petheó Zsigmond — a tagosítás alkalmából ajánlja, hogy birtokosok földet ajánljanak az egyháznak; néhány buzgóbb ajánl, a többi nem követi s ezek is visszavonják ajánlatukat s a szép terv dugába dől. A rendtelenségből 1877-ben kezdenek kibontakozni. Az építetű bizottságot a költség kivetésére hatalmazzák föl. Építetű gondnokul Huszthy Ferenczet választják meg. — A munka derekasan is folyik s 1877. decz. 2-án a templomot föl is

szentelik. 1878 tavaszán a templom környékét diszkertté alakítják. Ez évben a magtár-egyesület is segélyre jő az egyháznak, oly feltétellel, hogy abba az egyház minden tagja belép; ki is fizet 1877—1879. m. e. 800 frt államadót az egyesület az egyház helyett stb. — Ezóta a buzgalom a nagykállói ref. egyházban meg nem szűnik.

A III. szakaszban a Vallás erkölcsi életet tárgyalja a szerző. Kellő adatok hiányában csak töredékesen szól erről. Megemlíti, hogy a reformációt előzőleg némely jobbágyok megveretése, ütlegelése, a Semjénből Kállóba vásárra menők agyon nyilazása, szomorú képet tár elénk ama kor erkölcsi állapotáról. Különben a nyíri vásárok ma sem folynak le verekedés nélkül. A XVI. század a rosz hajduk csatangolásai, rablásai és kóborlásairól nevezetes. I. Lipót a várkapitányoknak erősen megparancsolja Kocsonyás Boldizsár és Monoki István-féle hajduk megzabolázását, kik Kállóban és Abaujmegyében vannak elhelyezve. A kállói iparosok sokkal szelidebb erkölcsűek és vallásosabbak is voltak, mint a hajdu lakosság. 1865. Szabolcs megye hoz szigorú végzést a gonosztevők, szitkozódók és káromkodók ellen. A szabócsi traktus pedig elrendeli, hogy a Kisvárdán, Mándokon, Bogdánban, Pálczán, Kereszturon, Szalkán a vásárok vasárnapról az előző péntekre tétessenek át. — 1679-ben ugyancsak a traktus az ünneprontókat, a predikátorral megintetni, aztán a helység birája által 1 frtig megbírságotlani, végül ekklézsiát követetni rendeli; 1705-ben pedig az egyházból kirekeszti, az ige hallgatásától, a könyörgésben való részvételtől, a sákramentomoktól és a tisztességes temetéstől eltiltja. Szintén ilyen értelemben végez a tiszántuli ref. egyházkerület a templomkerítésben való korcsmanyítás, buja-táncz, varázslókhöz való folyamodás, hamis eskü, átkozódás, részegeskedés, dézmalopás, ige és sákramentomok megvetése s templom mocskolás ellen. — Nagy-Kálló, — mint ez időben pallosjoggal bíró város, — a paráznakat hóhérral csapítja meg, sőt ki is végezteti; szintén így tesz a tolvajok, rablók, mocskológók és orgazdákval. Van számos válóper is ez időben (1715-ig), a mire leginkább azon körülmény adott okot, hogy a férj török fogóságba került s ott veszett. A szatmári béke után a presbyterium lehetőleg ellenőrizte a népet s szigoruan, noha sokkal szelidebben kezelte az egyházi fegyelmet, mint korábban a presbyterium helyét pótló városi tanács. — Fordultak elő e korban is ekklézsiá követések, urvacsorától eltiltás, de ritkábban mint előbb. — Ellenben gond fordított az erkölcsök javítására, nevezetesen elhatározott, hogy a lelkész hétköznap is magyarázza a zsoltárokat; vasárnap délutáni isteni tisztelet után a lányoknak katekhizál (1759. jun. 6.) Az árva gyermekeket évenként többször segélyezést végett kihirdették. Gondot fordítottak az iskolákra; a házassulandó ifjakat meg nem eskették, míg az iskolába nem jártak tanulásra (1784. jun. 14).

A XVIII. század 2-dik felében Kállóban fölépült megyeház börtöneiben összegyűlt tolvajok, rablók és egyéb gonoszok kiszabadulván, legnagyobb részben Kállóban telepedvén meg, nem csak a közbiztonságot veszélyeztették, hanem általán a közerkölcsiséget is; ellenben jótékonyan hatott az erkölcsök szelidítésére a szőlőültetés kezdeményezése.

(Folyt. köv.)

Külföld.

New-York, 1882. nov. 1.

Nagytiszteletü szerkesztő ur!

Bár egyéb tárgyak is volnának, mikről ha időm lenne, szívesen írnék pár sort, mindazáltal még egyszer a theol. intézet köréből írok. — Közönséges volta mellett is fontos tárgynak tartom ezt, kitünőleg fontosnak. A theol. intézet az egyház pulsusa, ezt kell megtapogatni, hogy megtudjuk az egyház egészségi állapotát; csak úgy mondhatnám az egyház szívének, a minek az egészségétől és működésétől felette sok függ. Több függ tőle, mint nem. Tiszta vizü forrás-e az, vagy posvány.

A new-yorki „Union Theol. Seminary“ köréből közlöm tehát tudósításomat.

Először is egy kis statistikát állítok össze. A különböző prot. felekezeteknek nagy számu intézete van az egyesült államokban. Csak a presb. egyháznak mintegy 15 theologiai intézete. Ezek között a new-yorki, mely 1836-ban nyílt meg, egyik legelső helyet foglalja el. Van öt épülete, 3 és 4 emeletesek, melyekben a theologusok laknak, továbbá a tanterem, imaterem, könyvtár, muzeum, olvasó terem stb. vannak elhelyezve. Hat rendes és egy segédtanár működik benne, kik között széles körben ismert nevü egyének vannak, mint Dr. Hitschcoch, Dr. Schedd és Dr. Schaff, kit Berlinből hívtak ide, s a ki mintegy 80 műnek a szerzője vagy kiadója, Lange kommentárjának az átdolgozója s angol nyelven kiadója, az új angol bibliafordító bizottság elnöke, kiről azt mondják a mit Herderről szoktak mondani: a mit nem tud, alig érdemes tudni. A többiek is tudós, érett, meglett koru emberek. — Ezen kívül alapítvány van felolvasásokra: a bibliának e tudományokhoz való viszonyáról, továbbá a keresztyénség evidenciáiról, az egészségtanból s instructor van az ékesszólás és hangiskolázás gyakorlására. Tanuló a mult évben 128 volt az intézetben, 32 kollégium (gymnasium) növendékei, 24 amerikai államból s két más világrészhez tartozó országból. — Felekezetre nézve: presbyterianusok, cumberland presb., német ref., baptisták, methodisták, congregationalisták. Ezek közül 37 végezett a tavasszal, s mintegy 20-an mentek missionariusoknak, vagy heten más világrészekbe, Chinába, Persiába, Siamba stb., a többiek pedig az Egyesült Államok különböző részeibe. A tanfolyam 3 év, naponként 3 órán van előadás, hetenkint 5 napon. Minden theologusnak külön hálószobája van, s ezenkívül mindeniknek külön vagy legfeljebb kettőnek egy tanuló szobája. Fizet egy-egy a beiratáson kívül mintegy 30 dollárt egy évre a világitásért és fűtésért.

A tanítással, tantárgyakkal, tanulással nem czélom foglalkozni hosszasan. Mindössze röviden jellemzem. Nem tanítanak mindent per longum et latum, a megunásig. — A bibliát alaposan tanítják, az egészet átolvassák a három év alatt az eredeti nyelveken. A központ mindenben a biblia. Az exegesis iránt igen nagy érdeklődést tanusitnak a theologusok. A professorok sohasem beszélhetnek eleget, folyvást új kérdésekkel ostromolják őket. — Nálunk nagy a panasza, hogy a magyar theologus nem érdeklődik az exegesis iránt. Mi ennek az oka? Christlieb bonni próf. azt mondja, hogy a naturalismussal ölik ki theologusból és népből a bib-

lia iránti érdeklődést. Méltatlankodva utasítja vissza a magokat az egyházi élet élesztőinek magasztaló modernnek kérédését így szólván: „tisztán meg kellene nekik mutatni, mily nyomorútlul inpracticus és elégtelen az ő álláspontjuk ezen czél elérésére; az inspiratio tagadása által mint rontják le teljesen az emberek tömegének a biblia iránti élénk érdeklődését, midőn azt pusztán történeti és irodalmi érdeküvé teszik. Nem kevés theologus utálja meg az egxegesis tanulását az irással való ilyen bánás, vagy inkább annak ilyen bántalmazása következtében.“*) Nagy különbség az, hogy minek tartjuk a bibliát. Itt azt az Isten beszédének tartják s úgy tetszik nekik, hogy abban örök életök vagyon, azért tudakozzák. Ha az a könyv a szent Isten izenetét tartalmazza a bünös emberekhez, más lélekkel vesszük mindjárt kezünkbe, lapjai más színben tünnek fel, tulvilági fény dicsősége ömlik el rajtuk, szavai felette édesek és tartalomdusak lesznek, s minden betüje és minden vonása mélyen érdekel és leköti figyelmünket. Mikor én azt az Isten beszédének ismertem fel, a Krónikák és Nehémiás névlajtsromai s az újtestamentom genelogiái is érdekelni kezdtek, s tény, hogy gyakran a legboldogitóbb gondolatokat és érzéseket nyerem onnan is, hol legkevésbé várnám, csontból velőt!

A theologust életre nevelik. Nincs ennek szüksége még azután káplánkodni, se azt nem kell várnia, mig strupirtá lesz, hanem küldik dolgozni a fiatal tűzzel. Kész ember. Az alatt a három év alatt annyit tanul, a mennyit csak kell. — Gazdag könyvtár, a legujabb és legokosabb művekkel. Miknek — fájdalom — a mi könyvtárainkban nyomá sincsen; 70—80 folyóirat, számtalan egyházi lap van segítségére. Napi theol. kérdésekkel, missiói és mértékletességi ügygyel, s kivált vasárnapi iskolai tanítással foglalkoznak. Milyen kevésbe kerülne nálunk is a theol. intézettel bíró helyeken ilyen vasárnapi iskolákat nyitni. Milyen szolgálatot tehetnének a theologusok ennek a világszerte oly mély érdekünek tekintett ügynek. 5—6—10 theologus milyen szépen tölthetne együtt egy vasárnap délutáni órát a gyermekek közt. Annyi iskolát nyitnék velök, a mennyit csak lehetne Debreczenben és egyébütt. — Bizonyosan örömmel fognának hozzá.

Van önképző körök is. Ebben komoly s tisztán theol. kérdésekkel foglalkoznak.

Az intézet theol. álláspontja határozottan orthodox, valamint minden prot. theologiaé az Egyesült Államokban. A rationalismus itt sohasem tett nagy hódítást. — Jóravaló nép mind orthodox itt. — Ez a szemes kalmár nép megnézi mit vesz. A hol semmi profitra semmi kilátás, az nem business. A rationalismus nem ígér semmit, s ezek világos kárra nem dolgoznak.

A tanárok aláírják a konfessiót. Az intézet nem szükkeblü, ellenkezőleg liberalis. A mi kitetszik a tanulók sokféle felekezetiiségéből is, valamint abból is, hogy tanárai is több felekezetiiségűek. Kicsinyes felekezeti különbségekre nem fektetnek tulságos súlyt, azokban kiki követi saját legjobb meggyőződését. Krisztusban testvérek mindnyájan. De a mi keresztyénség sarkalatos igazságait illeti, mint Krisztus megváltói müve, istensége, az ujonnan születés szükséges volta, feltámadás stb. itt nincs alku. — Nem szab ad zöldeket beszélni. Lelkiismeretesség az, a mit feltétlenül

*) Modern infidelity, 56. l.

követelnek. A ki az egyház hívének vallja magát, valóság-
gal az is legyen. — A legkisebb gyanu éber vigyázatot kelt.
A napokban kitétek egy professort a newtoni baptista se-
mináriumból, mert némely kérdésekben bizonytalanságot
árult el s kártékony befolyást tett némely hallgatói hitére,
bár különben igen népszerű és becsült tudós és ügyes tanár,
és bár semmi legkisebb eretnek tant nem vall, de az Ur
eljövetele kérdésében tapintatlanul válaszolt. — Ezek-
ben ugyan nem maradtam egyesén a new-yorki presb.
semináriumnál, de akár arról beszéltem volna. Prof. Hitsch-
cock tűzbe jön valahányszor a Megváltóról beszél. Jellemzi
az intézet szellemét az általam nem rég közölt székfoglaló
beszéd, melyet prof. Hastings tartott. Bár csak érkezésem
volna, hogy az ideai, septemberi megnyitó beszédet is ismer-
tethetném, melyet Dr. Prentiss tartott. A hit módszeréről
szólt. Minden tudománynak és művészetnek megvan — úgy
mond — a saját módszere. Mathesisnek, zenének stb., mely
módszer egyedül vezet célhoz. Így van a hitigazságoknak
is saját módszere. — Némelyek matematikai uton akarják
először megérteni a hitigazságokat, aztán hinni. De ez fo-
nák. „Kövess engemet“ mondja Jézus. „A ki akarja annak
akarátát cselekedni, megérti a tudományról, ha Istentől
vagy-e,“ mondja ismét. Előbb el kell fogadni a szívnek
és a lelkiismeretnek, s szerintök élni, a z u t á n b i z o n y i t-
j á k m a g o k a t a z é r t e l e m e l ő t t i s t e n i l e g i g a z a k n a k é s
szükségképenieknek. Érett keresztyén érett meggyőződésai
voltak ezek mélyen vallásos szív bensőségével elmondva,
mint az olvasztott arany, vagy az eresztett szinméz folyva
nem egy dialecticus fejből, hanem a szív fenekéről. — Dr.
Prentisst Isten emberének hívják, mint az edinburgi jó Dr.
Smeatont, kihez annyira hasonlít lélekre nézve. Nagy áldás
az illető intézetekre nézve mind kettő.

Különösen figyelemre méltó az intézet vallásos szel-
leme. A tanórák rendszeren imával nyitattak meg, ép úgy
mint Edinburgban, többnyire magok a tanárok imádkoznak,
de megesik, hogy egyik vagy másik tanulót kéri fel, hogy
imádkozzék. Tanév kezdetén és végén rendszeren urvacsorát
vesznek együtt a tanárok és tanulók. — A megnyitó isteni
tisztület alkalmával így szólt a praesidens: holnapután vé-
gezzük azt a dolgot, a mi fontosabb egész évi tanításunknál
és tanulásunknál: az ur halála emlékének jegyeit vesszük
magunkhoz, meghívom önöket a szent vendégségbe. A dél-
előtti egy órai előadás után 12—1-ig naponkint összegyül-
nek a theologusok isteni tisztületre a kápolnában, önkényt,
hol a kit már előre felkértek magok közül az isteni tiszte-
let vezetésére, egy részletet olvas fel a bibliából, rövid ma-
gyarázattal kíséri, azután énekelnek, néhányan imádkoz-
nak, vagy rövid beszédeket tartanak. — Elmélkedéseik tár-
gyai ilyenek: teljes önodaadás az Ur szolgálatára, mély
meggyőződés, világosság, ker. hűség, igaz lelkesedés, sz.
lélek kitöltése az intézetre, Jézusnak tiszta és erős szere-
tete, vele való állandó közösség, hozzá hasonlónak léte,
feddhetetlen, szeplőtlen élet, érdeklődés az emberek lelké-
nek üdve iránt, Isten országának terjesztése, annak a módja,
eszközei stb. — Intik, buzdítják, lelkesítik, figyelmeztetik
egymást. A múlt évben nagyon buzgók voltak a theologu-
sok, a minek a tanárok nagyon örültek, Dr. Hitschcocknak

állandó dicsekedés tárgyai voltak, csak arról szeretett be-
szélni, hogy a kápolnába sokan járnak s az isteni tisztületek
buzgók. A minap említettem neki, hogy az intézetről szán-
dékozom írni, azonnal így szólt: megirhatom, hogy az idén
még többen járnak az imaterembe.

Kecskeméti.

(Vége köv.)

Különfélék.

Gyászhir. Bartók Ambrus udvarii ref. lelkipásztor éle-
tének 82-dik, lelkipásztori hivatalának 52-dik évében, vég-
elgyengülés következtében nov. 12-én meghalt. — Temetése
testvérgyermekek, rokonok, tisztviselők, nagy számu hely-
beli és vidéki uri és köznép, lelkészi és tanítói kar részvéte
mellett november 14-én történt. — A gyászhoz illő megható
imát Soltész János ombodi, — egyházi beszédet a templom-
ban Balogh István kis-kölcsi lelkipásztorok mondtak. —
Alapige volt: Dán. XII. 3. vers: „A bölcsék fénylenek, mint
az égnek fényessége; és a kik sokakat az igazságra vezé-
relnek, miként a csillagok örökkön örökké fénylenek.“ —
Gyászravatalát az elhunyt érdemben megöszült agg lelkész-
nek, az igaz szívü, ifju lelkü, erős hitü, szilárd jellemü, egy-
szerü, de népszerű, mindenkitől egyiránt tisztelt emberba-
rátnak, Szentpály Jenőné Buday Hermine ő nagysága ke-
gyeletes emlékül drága borostyán koszorúval, Papp Gyuláné
Gáspár Ilona ő nagysága önkészítette díszes virágkoszorú-
val, résztvevő angyalként könyes szemekkel, saját kezeik-
kel koszorúzták meg.

Az elhunyt lelkipásztor iskoláit végezte Debreczen-
ben, lelkipásztori hivatalt viselt Rozsály-, Józsefháza- és
Udvariban, az utóbbi helyen 44 éven át. Béke poraira!

Arany János emlékünnepe a debreczeni főiskolában no-
vember 25-én délelőtt 10 órakor tartatik az oratoriumban. 1.
Gyásznének a főiskolai énekkar által. 2. Emlékbeszéd Gé-
resi Kálmán tanártól. 3. Ének a főiskolai énekkar által. 4. A
főiskolai felsőbb önképző társaság által jutalmazott alkalmi
óda felolvasása Benedek Jánostól. 5. Szózat a főiskolai ének-
kar által.

Tartalom: Egy specialitás a tiszántuli ref. egyház kebelé-
ben. — A prot. papság dotációja. (Folytatás.) — Negyvenéves
jubileumi alapítvány. — Tudósítás a tiszántuli ref. középiskolai
tanáregyesület ügyeiről. — Egyházkerületi gyűlések. — Tárca:
A francia egyházszónoklat a reformátorok korában. (Folytatás.)
— Könnyvismertetés. (Folytatás.) — Külföld: new-yorki levél. —
Különfélék.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztő társak:
Békési Gyula, Géresi Kálmán.